

Megemlítem még, hogy 1945 után több ukrán család költözött a faluba, közülük volt aki később elkerült. 14 család nevére emlékszem. A deportálásokig 7 zsidó család is lakott Eszenyben (Heimlich, Jakubovits, Klein, Reismann, Rosenbaum, Steinberg, Weiszberger), akik visszajöttek Ungvárra, Munkácsra, mások Kanadába mentek.

BARABÁS VILMA

RAGADVÁNYNEVEK BÓCSÁN

Bócsa Bács-Kiskun megye egyik kis községe. Határa egy része ma is honokbucka. De a vidék települései közül itt volt legelőbb szőlőkultúra. Ma két virágzó közös gazdaság is van területén. A múltját tekintve igen gazdag. Helytörténeti Gyűjteménye egyetlen a volt járás területén. Ez egyben a község múltjának tárgyi emlékeit is őrzi. De a megyei és Nemzeti Múzeumban is bőven vagyunk képviselve. Itt maradt a kőkorszak, bronzkorszak emléke. Szarmata hatalmas település volt területünkön. Avar fejedelemnek itt találtak megfelelő nyughelyet. Koraközépkort--középkort nagy falu-templommal képviselte. Kun kapitányunk is volt, erről azonban csak okleveles emlékeink vannak. Múlt században újra benépesült. Előbb állattenyésztés, földművelés, majd a már említett szőlő-gyümölcs kultúra jelentette a megélhetés alapjait. Jelen évtizedekben kiszélesült a gazdálkodási forma: angora nyúltelep, libatenyésztés, csirketelep, a mellékküzemágakban töltőüzem ad munkaalkalmat és ezzel jobb megélhetést is.

A község múltja és jelene sokoldalúan van feldolgozva.

Jelen kiadvány Földrajzi nevek Bócsán című tanulmány egy fejezetének a részlete.

Először betűrendben felsoroljuk az összegyűjtött ragadványneveket, indokolásukkal. Azután csoportosítva levonjuk ezek tanulságait.

Nem vesszük ragadványnévként azt az elterjedt szokást, hogy a feleségek leánykori nevét a férj vezeték- és keresztnéve után írják. Erre és egyben a ragadványnevek kialakulásának szükségszerűségére felsorolunk néhány gyakran ismétlődő elnevezést.

Gáspár István vezeték és keresztnévüket a következőképpen különböztetik meg hivatalosan a felesége leánykori nevével. Da ha ez nem vezet eredményre a megkülönböztetésben, akkor más megkülönböztetést látunk.

Gáspár István Sautek

Sautek fia Vigh

Kis Molnár

Hachbold

Schrott

Schrott fia.

Gáspár János Pecsnyik

Úrfi

Lehoczky

Schnürlein

Péczka

Gáspár Mihály Visegrádi

Loboda

Bobek.

Viszont itt jegyezzük meg azt is, hogy nem vesszük ragadványnévnek azt, amikor a fentiekől eltérően használják a nevet. Így áll elő: Loboda Gáspár. Tehát a három szóból álló Gáspár Mihály Lobodát a nevek sorrendjének megfordításával, a semmitmondó keresztnév leghagyásával úgy fejezik ki rövidebben, hogy így mindenki tudja kiről van szó.

Bikás Deli. Bagiban él. Jóságértartás idején jelentős volt azt tudni, hogy kinek van hímnemű állata. Ezeknek tartása nehezebb volt, mert rendszerint igen erős állatok ezek.

Birkás Deli József. Bagiban él. Azt jelöli, hogy nagyszámú birkája van. Napjainkra megfogytakozott a birkatartók száma.

Birkás Bíró István. Katzenbach falu után Tázlár felé lakik. Szintén azt jelöli, hogy juhnyája van. Nevénél a keresztnévet gyakran elhagyják. A birkásokra azért is figyeltek, mert ha vigyázatlanok, vagy rossz idő van, szándékosan is rossz felé hajtottak, kárt tettek a vetésben.

Bíró Gáspár. Azaz Gáspár István Kis Molnár. Azért kapta e nevet, mert egy időben községi bíró volt. Nevét használják úgy is, hogy Bíró Pista. Az elnevezők szerint ez barátságos becézést is jelent.

Bivalyos Vida. Zöldhalomban él. Arról nevezetes, hogy több bivalyt is tartott. Többször neveltséges helyzetbe hozták a bivalyok. Megtörtént, hogy a bivaly megunta a teherhúzást, melege volt vagy megsomjazott, akkor kocsi-val együtt a közeli vízbe ment és csak nagy unszolásra sokára jött ki.

C Koszó. A betűjel eredetét nem ismerik.

Csettegős. Hivatalos neve Gáspár István. Mellé felesége leánykori neve Gillich. Csettegős Gáspárnak is hívják. Elnevezése onnan ered, hogy fiatal korában cuppogott a szájával. Így ez a csúfnév.

Cs Toth Jozsef. Katczenbach falu körzetében lakik. Csordája volt. Ennek rövidítéséből került neve elé a Cs betű. Egyébként Toth család több is van.

Falábú. Igazi neve Lehoczky József. Falábbal, mülábbal megy.

Füles Gáspár. Néveredetét nem lehet tudni, hiszen füle mindenkinek van. Elállós vagy különleges füle nincs.

Füstös Gáspár. Rendes nevén Gáspár István Schrott. Egyik vélemény szerint erős dohányos, ezért nevezték el így. Más vélemény szerint viszont a lakása füstös.

Gselman Jaksi. Helyes neve Gselman Jakab. Ritkán fordul elő községünkben, hogy felnőttnek ragadványnévként becenevet adnak. Jelen esetben ez kedves megkülönböztetés.

Hosszú Gillich. Teljes neve Gillich Imre Somogyi. Magasságában és hosszú, sovány alkatában rejlik a magyarázat. Ezzel eltér a lakosság átlagától.

Juhász Janó. Ugyan ez inkább becenév a hivatalos Juhász János helyett, de ismerve körülményeit, inkább csúfnév, kis alacsony termete miatt.

Kiss Illés István fia Kiss Illés Antal. Hegyesi részben. A ragadványszava átment a hivatalos használatba is. Ez így nem rövidíti, hanem ez esetben hosszabbítja a nevet, de a megkülönböztetést segíti. A család elmondása szerint a nagypapa alacsony volta miatt ragadt rájuk a „kis” szócska. Aztán a nagytermetű fiú is viselte, illetve viselnie kellett a hivatalossá vált nevet.

Kis Font Jakab. A termet miatt kapta ezen előnevet.

Kis Kopárdi család Zöldhalomban lakik.

Kis Molnár József nevében a „kis” szócska eredete bizonytalan, mert mostani viselője éppen nem kis, hanem nagy, szép szál termetű. A családnév régi. Ezen előnevet már régen kapták.

Kalocsai Illés. Hegyesben él, de Kalocsán született és onnan települt át hozzánk.

Kupec Kovács. Kovács Józsefet illetik így Bagiban. Ló adás-vétellel foglalkozott.

Motoros Gáspár. Helyesen a neve Gáspár István Sautek. Elsőnek motorizálta gazdaságát, motorokat csinált és javított is. Így joggal ragadt rá e név.

Nagy B. József. Felesége született Lehoczky Krisztina. Neve között a megkülönböztető „B” betű régibb eredetű.

Nagybajúszos Zsikla. Zsikla József ténylegesen nagy bajuszt visel. Ritkaság helyben, ezért került neve elé e szócska.

Párnahuzogató Gáspár. Teljes nevén Gáspár János Úrfi. Onnan kapta a csúfnevet, hogy végrehajtó volt. Állítólag a párnát is kihúzta az adósok feje alól.

Szélmalmos Gáspár. Gáspár Mihály Visegrádnak a Gáspár alsó soron hajdan szélmalma is volt és azzal dolgozott.

Sz. Tóth Elek. Nevét úgy viseli, hogy a „szöke” szócska rövidítése került neve elé. Valóságban azonban nem szöke.

Szaros Katzenbach. Katzenbach Péter idős. Onnan kapta a csúfnevet, hogy esküvőjén Soltvadkerten, amint kijött a templomból, egy leány a templomajtóban eléjeállt és leöntötte egy edény ürülékkel. A lányt ugyanis állítása szerint hitegette, hogy elveszi, és amikor elhagyta így állt bosszút.

Totyó Katzenbach. Katzenbach József Kisbócsán és Totyó Kovács, ugyanennek a fia Bagiban. Csúfnévként ragadt az idősré.

Veszett Faragó. Teljes nevén Faragó József. Két magyarázat terjedt el a név indokolásáról. Egyik szerint a kutyája mérges, másik szerint a gazdája veszekedős. Fiserben lakott.

Vadór Jani. Gáspár János Schnürlein. Ténylegesen egy időben vadór volt. Nevében ismételve találkozunk a becézéssel. Kedves öregember volt. A becézés itt barátságos jellegű.

Vörös Hachbold. Igazi nevén Hachbold János. Haja színéről kapta e nevet.

Zs. Tóth István. Neve előtt a „zs” betű magyarázatát nem ismerjük.

Zsikla bíró. Zsikla József négy évtizeden át bíró volt a községben.

A ragadványnevek csoportosítva:

Alkati: Kis termetű, hajszíne, egészségügyi károsodása, megjelenése, magas vagy alacsony volta, testi hiba, szokásostól eltérő kinézés. Ide tartoznak a következők többek között: Csettegős, Falábú, Füstös, Hosszú, Kis, Nagy, Nagybajúszos, Vörös.

Barátságos: becéző. Valószínű fiatalkorukban még rajtuk maradt nevüket idősebb korukban már megkülönböztetésként használták. Így: Jaksi, Pisti, Janó, Jani.

Foglalkozásban való különlegességek. Mezőgazdasági faluban, aki több jószágot tart vagy azzal kereskedik, az innen kapja a ragadványnevét. Ilyenek: Bikás, Birkás, Bíró, Bivalyos, Kupec, Motoros, Csordás, Vadór.

Születési hely, származás. Máshonnan jöttek. Ilyen pl. Kalocsai.

Társadalmi tisztség. Két személy bíró volt, ezért sok év után is ezzel különböztetik meg őket.

Csúfoló név. Oly magatartásért adják ezt, amikor rossz szokás vagy rossz tulajdonság, közfelfogás szerinti eltérő viselkedésért gúnynév lesz a nép válasza. Ilyenek: Párnahuzogató, Csettegős, Totyó, Veszett, Kupec.

HULEY ALFRÉD

ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

A Kaposvölgy vagy Kaposmente e folyó eredetétől, Kaposfőtől a régi megyehatárig, Kospuláig terjed. A falvak többségének magyar, néhánynak pedig német anyanyelvű a lakossága. A völgy 24 településének keresztnévanyagát vizsgálva feltűnik, hogy a 18--19. században az ikrek névválasztása némileg eltér az egyes gyermekek névadásától.

Míg ez utóbbinál gyakori volt -- főleg az elsőszülötteknél -- a szülő nevének választása, addig a német falvak lakosainál a keresztszülő nevét kapta az újszülött. Egyes magyar településeken erősen igazodtak a naptári névnaphoz (Gölle, Taszár), másutt a kor divatos utónevei közül választottak a szülők nevet gyermeküknek. Az ikrek névadásánál több és más motívumok is közrejátszottak. Ilyenek voltak: a bibliában együtt szereplő névpár választása (Gáspár - Menyhért - Boldizsár; Mária - Magdolna), a naptárban közel eső névnapok kombinációja (Péter-Pál; Sándor-József), történelmi személyiségek neve (Ferenc-József; Mária-Terézia) stb. Általában elmondható, hogy az ikrek névadása esetében a szülők másfajta lehetőségeket is kihasználtak, megfigyelhető a változatosságra, az érdekesebb névpárok választására való törekvésük.

Az ikrek névadásának most csupán egyetlen motívumát kívánom bemutatni, ez pedig a vegyes ikreknél található Ádám-Éva névpár választása.